

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W LATACH 2013-2014

1. Podstawowe informacje dotyczące gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Jeżewo na lata 2013-2016

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późniejszymi zmianami) Gmina Jeżewo posiada opracowany na lata 2013-2016 Gminny program opieki nad zabytkami, który został przyjęty został Uchwałą Nr XXI/154/2012 Rady Gminy Jeżewo z dnia 14 listopada 2012r., zwany dalej „Programem”.

W Programie określone zostały zadania, które ma do zrealizowania Gmina Jeżewo, w celu finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Zadania te obejmują także organizację działań edukacyjnych wobec miejscowej społeczności. Zgodnie z art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przedmiotowy Program, ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

a także:

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Program zawiera 11 rozdziałów:

1. Wstęp.
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
3. Przedmiot ochrony prawnej
4. Formy ochrony prawnej zabytków
5. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.
6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT
8. Założenia gminnego programu opieki nad zabytkami.
9. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.
10. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z zapisami dokumentu Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy, w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Jezewo wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,

- dokumenty wydane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
  - uchwały Rady Gminy - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.
2. Instrumenty finansowe:
- dotacje,
  - subwencje,
  - dofinansowania.
3. Instrumenty społeczne:
- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
  - edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
  - współpraca z organizacjami społecznymi.
4. Koordynacja i kontrola
- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
  - wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

Uruchomienie podanych instrumentów wymaga od władz i społeczności lokalnej inicjatywy i konkretnych działań, które są prowadzone w wielu sferach działalności, w tym:

- wykorzystanie istniejących przepisów prawnych związanych z polityką ochrony zabytków w celu przygotowania efektywnej polityki ochrony środowiska kulturowego w gminie,
- wykorzystanie regionalnych programów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla realizacji gminnego programu (programy na poziomie powiatu, województwa oraz kraju)
- pozyskiwanie wszelkich dostępnych źródeł finansowania opieki nad zabytkami i realizacji zadań określonych w tym programie,.
- włączenie problematyki związanej z opieką nad zabytkami do planistycznych opracowań związanych z zagospodarowaniem przestrzennym gminy,
- tworzenie opracowań planistycznych odpowiednio dla potrzeb ochrony zabytków oraz sporządzanie analiz i oceny skutków wpływu planowanych działań inwestycyjnych na środowisko kulturowe gminy,

- koordynowanie działań prowadzonych w stosunku do środowiska kulturowego na terenie gminy,
- pozyskanie poparcia społecznego dla działań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami,
- efektywne zarządzanie programem.
- współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

2. Sposób realizacji celów programu w latach 2013-2016

Program w swojej treści wskazał, iż spośród obiektów wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy żaden nie jest własnością samorządu. W związku z tym gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego,
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
  - prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,
  - popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego (w tym kultury kociewskiej).

3. Cele i kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami

W treści programu znalazł się szereg celów i kierunków działań, które stanowią wytyczne dla całokształtu polityki gminnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Jezewo. Należą do nich:

1. Ochrona i opieka nad zabytkami oraz ochrona krajobrazu kulturowego poprzez

priorytetowe traktowanie obszarów wartościowych kulturowo w kształtowaniu polityki przestrzennej Gminy – w ramach którego wyznaczono następujące kierunki:

- Ścisłe powiązanie zadań służących opiece nad zabytkami ze Strategią Rozwoju Gminy, pozostałymi dokumentami strategicznymi oraz polityką przestrzenną Gminy
- Integrowanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz walorów przyrodniczych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
- Wprowadzenie i egzekwowanie zasad ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
- Opracowanie i ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji oraz uwzględnianie w nim priorytetów ochrony zabytków
- Uwzględnianie postulatów Urzędu Ochrony Zabytków przy opracowywaniu dokumentów strategicznych.

2. Wykorzystanie zasobów i walorów krajobrazu kulturowego Gminy w rozwoju turystyki – w ramach którego wyznaczono następujące kierunki:

- Wprowadzenie na terenie Gminy zintegrowanego systemu informacji wizualnej dotyczącej zasobu i walorów dziedzictwa kulturowego, w odniesieniu do najcenniejszych przestrzeni (krajobrazów), miejsc (punktów widokowych bądź pamiątkowych), obiektów (parki, cmentarze, budowle, zespoły).
- Włączenie Gminy w międzynarodowe i krajowe programy oraz szlaki turystyczne promujące zabytki
- Opracowanie mapy ukazującej zasoby i walory gminnego krajobrazu kulturowego na tle walorów przyrodniczych i atrakcji turystycznych; udostępnienie mapy w siedzibie Urzędu Gminy i w siedzibach prowadzonych przez niego organów (dom kultury, biblioteka publiczna)
- Przygotowanie i druk folderów promujących walory krajobrazowe (zabytkowe i przyrodnicze) terenów Gminy
- Inicjowanie, wspieranie i udzielanie pomocy (organizacyjnej, rzeczowej i finansowej) przy tworzeniu nowoczesnych multimedialnych ekspozycji (stałych i czasowych) poświęconych regionalnemu dziedzictwu
- Współpraca z mediami regionalnymi w zakresie promocji walorów dziedzictwa kulturowego, ze szczególną uwagą zwróconą na problematykę rewitalizacji zabytków.

3. Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy – w ramach którego wyznaczono następujące kierunki:

- Wprowadzanie zmian w gminnej ewidencji zabytków w oparciu o aktualizowany wykaz obiektów zabytkowych

- Inwentaryzacja obiektów małej architektury, jako świadectwa kulturalnej przeszłości regionu (krzyże, kapliczki przydrożne, miejsca pamięci)
- Inwentaryzacja cmentarzy i innych miejsc kultu
- Okresowe przeglądy zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym programem ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
- Współpraca z gminami ościennymi przy realizacji przedsięwzięć z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego
- Poprawa dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych

4. Przyciągnięcie inwestorów dla obiektów zabytkowych – w ramach którego wyznaczono następujące kierunki:

- Odpowiednie działania, reklamujące gminę jako dobre miejsce do życia, przyciągające mieszkańców okolicznych większych miast.
- Deklaracja pomocy merytorycznej dla potencjalnych właścicieli obiektów zabytkowych
- Utworzenie bazy danych na temat dostępnych nieruchomości zabytkowych

5. Bezpośrednie działania na rzecz ratowania obiektów zabytkowych oraz określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z ich wykorzystaniem – w ramach którego wyznaczono następujące kierunki:

- Podjęcie działań promocyjnych w celu znalezienia użytkowników dla zdegradowanych obiektów zabytkowych na terenie Gminy; prowadzenie na oficjalnej stronie internetowej oferty inwestycyjnej
- Podejmowanie działań w zakresie ustalenia stanu prawnego nieruchomości zabytkowych opuszczonych przez poprzednich właścicieli (nieruchomości o nieuregulowanym stanie prawnym)
- Przekazywanie informacji właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych o możliwościach korzystania z programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej na dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkach
- Podjęcie działań zmierzających do uporządkowania zabytkowych nekropoli i małej architektury sakralnej
- Interwencja władz Gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego (zwłaszcza w zakresie samowoli budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską),

przy obiektach zabytkowych oraz ujętych w ewidencji gminnej (zwłaszcza jeśli chodzi o rozbudowy i przebudowy zmieniające bryłę budynków)

6. Aktywizacja lokalnej i pozalokalnejszoćności w zakresie utrzymywania i rewaloryzacji obiektów zabytkowych – w ramach którego wyznaczono następujące kierunki:

- Organizacja akcji społecznych mających na celu prace w kierunku utrzymania i odnawiania najcenniejszych obiektów zabytkowych w poszczególnych miejscowościach.
- Odpowiednie wykorzystywanie środków w ramach funduszy sołeckich
- Przekazywanie informacji o możliwościach pozyskania środków osobom prywatnym, parafiom lub organizacjom pozarządowym

7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami – w ramach którego wyznaczono następujące kierunki:

- Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych przy bieżących pracach porządkowych i pielęgnacyjnych na terenach objętych ochroną konserwatorską w szczególności na terenie zabytkowych parków, cmentarzy itp.
- Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w obiektach zabytkowych
- Wspieranie rozwoju regionalnych galerii, izb pamięci, świetlic (np. istniejących izb historycznych, muzeów itp.)
- Podnoszenie poziomu wyszkolenia pracowników Urzędu Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

8. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego – w ramach którego wyznaczono następujące kierunki:

- Popularyzacja idei społecznego opiekuna zabytków, jako przykładu społecznego monitorowania stanu obiektów i przestrzeni zabytkowych
- Organizacja konkursu dla najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego, najładniejszej wsi, gospodarstwa, ogrodu itp.
- Obejmowanie przez Wójta patronatem honorowym działań społecznych, których dochód przeznaczony jest na potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego
- Popularyzacja opieki nad zabytkami poprzez wszelkiego rodzaju konkursy promujące wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego

- Wprowadzenie do systemu edukacji szkolnej i przedszkolnej elementów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego swojego regionu

4. Realizacja celów gminnego programu opieki nad zabytkami w latach 2013-2014

Gmina Jezewo corocznie przeznaczają w ramach własnych środków budżetowych środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. W latach 2013-2016 powyższe środki przedstawiały się następująco:

Rok 2013

- 1480,00 zł

Rok 2014

- 9902,00 zł

Rok 2015 oraz 2016 brak wydatków na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami

W ramach powyższych działań zrealizowano następujące inwestycje za kwoty:

- 2013r.
  - 480,00 zł – Prace naprawcze konstrukcji nośnej mogiły”Grobu nieznanego żołnierza” w Jezewie
  - 1000,00 zł – spotkanie edukacyjne – odsłonięcie tablic poległych na cmentarzu w Jezewie
- 2014r.
  - 5402,00 zł – nowy pomnik „Nieznanego żołnierza” na cmentarzu w Laskowicach.
  - 4500,00 zł – publikacja promocyjna związana min. z zabytkami i ich ochroną na terenie Gminy Jezewo

Gmina Jezewo uwzględnia zapisy programu opieki nad zabytkami oraz gminnej ewidencji zabytków podczas przygotowywania projektów decyzji o warunkach zabudowy, a także dokumentacji planistycznej.

Na działania związane z szeroko pojętą ochroną dziedzictwa kulturowego, turystyką oraz promocją gmina pozyskiwała także środki zewnętrzne. Szczegółowe zestawienie znajduje się powyżej.

Jezewo cyklicznie przeprowadza ocenę zawartości gminnej ewidencji zabytków, starając się uzupełniać na bieżąco wszelkie zmiany dotyczące własności obiektów, utraty walorów zabytkowych oraz zniszczeń poszczególnych obiektów. Przygotowywane są środki

budżetowe mające na celu przeprowadzenie dokładnej weryfikacji gminnej ewidencji zabytków w celu uaktualnienia kart zasobu zabytkowego zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem (w tym zasobu archeologicznego).

W ramach celów 2 oraz 3 Gmina Jeżewo realizowała następujące zadania:

- Udostępnianie gminnej ewidencji zabytków oraz „Programu opieki nad zabytkami Gminy Jeżewo na lata 2013 - 2016“ na stronach internetowej Urzędu Gminy w Jeżewie.
- Uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych ścieżek rowerowych i dydaktycznych, ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania
- Publikacja folderów, których treść obejmuje również dziedzictwo zabytkowe.

Gmina Jeżewo realizowała zadania związane z wprowadzeniem do systemu edukacji szkolnej i przedszkolnej elementów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy. Podobne zadania realizowane były również przez biblioteki i ośrodek kultury. Zadanie opiera się głównie na uświadamianiu znaczenia dóbr kultury, jego ochrony oraz pracy na rzecz utrzymania i propagowania wiedzy na temat zabytków na terenie gminy.

W ramach celu 4 Gmina Jeżewo realizowała następujące zadania:

- Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych wraz z udostępnieniem informacji dot. finansowania zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami. W związku z nikłym zainteresowaniem tym tematem gmina zdecydowała się nie kontynuować tego celu w nowej perspektywie programu.

W ramach celu 5 Gmina Jeżewo realizowała następujące zadania;

- Rozpoczęcie prac nad inwentaryzacją nieczynnych cmentarzy ewangelickich na terenie Gminy poprzez wykonanie dokumentacji fotograficznej dla części z nich
- Monitorowanie stanu zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków pod kątem niekontrolowanych przebudów

W ramach celów miękkich 6, 7 oraz 8 Gmina Jeżewo realizowała następujące zadania:

- Przekazywanie środków w ramach funduszy sołeckich
- Zatrudnianie bezrobotnych przy pracach pielęgnacyjnych

- Wsparcie dla publikacji związanych z lokalną kulturą (również na stronach www gminy)

5. Podsumowanie

Reasumując, powyższe zadania „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Jeżewo na lata 2013-2016” w latach obowiązywania dokumentu realizowane były na bieżąco w ramach posiadanych w budżecie środków finansowych przeznaczonych na ochronę zabytków. Niestety z racji trudnej sytuacji finansowej gminy nie były to środki duże i wystarczające na pokrycie realizacji wszystkich działań programowych. Również zadania dodatkowe związane ze zwiększeniem atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych realizowane były systematycznie i będą kontynuowane w latach następnych. Dzięki udostępnianiu dokumentacji związanej z zabytkami na stronach internetowych Gminy zwiększyło się zainteresowanie społeczne posiadaniem zasobem w Gminie, a także świadomość regionalna mieszkańców.

Dodatkową szansę w następnych latach stanowić będzie nowa perspektywa funduszy unijnych. Jeśli tylko możliwe będzie spełnienie oczekiwanych przez poszczególne programy kryteriów to Gmina Jeżewo bardzo poważnie rozważy przeznaczenie dodatkowych środków własnych na realizację projektów związanych z szeroko pojętą ochroną dziedzictwa kulturowego.

WOJT
Mięczysław Piłkuła